

2. 57. 1882 II, 10

DE STRIJD OVER HET BEHEER VAN DE GOEDEREN

DER

Maatschappij tot bevordering van Welstand,

voornamelijk onder Landlieden.

EEN ERNSTIG WOORD

AAN

MIJNE MEDELEDEN

DOOR

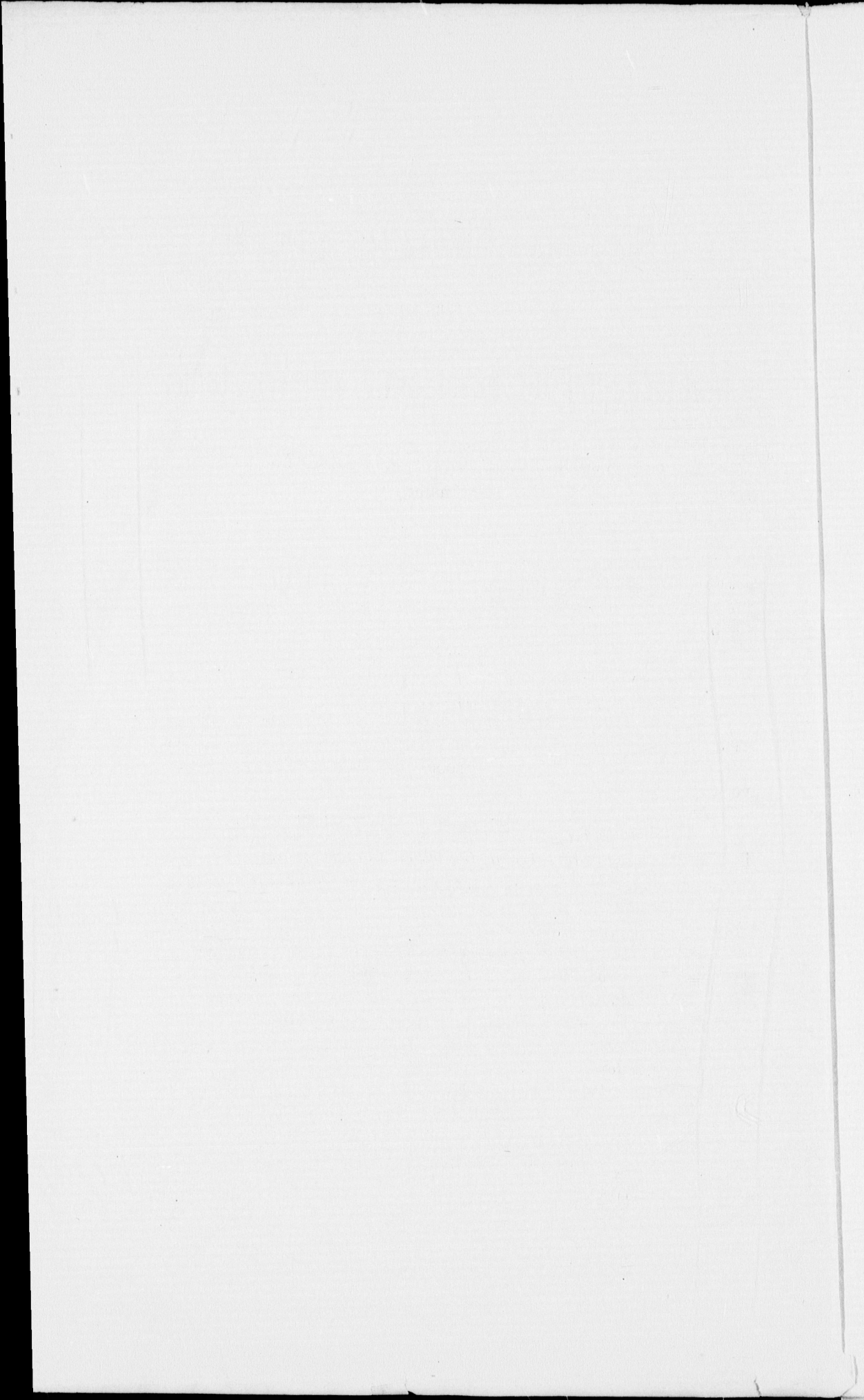
E. J. F. VAN DISSEL.

Predikant van Bladel en Hapert c. a.

in Noord-Brabant.

Prijs / 0.25.

ARNHEM,
G. W. VAN DER WIEL & Co.
1882.

Bestaat het lidmaatschap van vereenigingen, als de Maatschappij van Welstand, in den regel alleen in het voldoen der jaarlijksche contributie en het even inzien van het jaarverslag, er zullen onder u toch ook zeker velen zijn, die belang genoeg stellen in de werkzaamheid van welstand om eens wat meer van die Maatschappij te hooren en, als dit noodig en mogelijk is, iets meer voor haar te doen. En daar ik meen iets te zeggen te hebben wat u kan opwekken ten bate van die Maatschappij handelend op te treden, neem ik de vrijheid mij in een open brief tot u te wenden, daar ik op geene andere manier mijne gedachten en wenschen u, wier namen mij onbekend zijn, kan mededeelen.

Reeds dikwijls was ik voornemens een oogenblik bij u gehoor te vragen, maar er waren bedenkingen en bezwaren, die er mij tot nu toe van terug hielden. Na rijpe overweging, zijn zij mij nogthans niet gewichtig genoeg toegeschenen om het stilzwijgen te blijven bewaren. Zoo hinderde het mij dat ik de wijze van handelen van de leden des Hoofdbestuurs, als zoodanig, soms afkeurend zou moeten ter sprake brengen, terwijl ik sommigen hunner persoonlijk ken en hoogacht.

Maar die gevoeligheid mocht mij toch niet weerhouden om met bescheidenheid en ernst aan te wijzen, waarom, naar mijne overtuiging, het bestuur en beheer van Welstand dringend hervorming behoeft.

Ook woog bij mij de vraag of dergelijke bespreking in een open brief de belangen van Welstand niet kon schaden. Toen ik mij afvroeg: welke belangen? was het eenig antwoord: het ledental kon verminderen. Zeker, die mogelijkheid bestaat. Sedert vele jaren neemt het ledental reeds af, en al is het bestaan der Maatschappij, hare uitbreiding zelfs, bij goed beheer ook zonder contributies gewaarborgd, ik zou toch vermindering van leden betreuren; maar ik meen ook dat het geldelijk verlies, door het bedanken van enkele leden, meer dan vergoed zou worden door de *grootte voordeelen*, die eene *verbeterde administratie* zou afwerpen; terwijl waarschijnlijk dan ook nieuwe leden zouden toetreden en wankelenden behouden blijven. (*)

Nog meer dreigde mij de gedachte te ontmoedigen, dat al mijn schrijven niets zou uitwerken. Jaren lang toch is er door

(*) Overigens komen alle — ook de nadeelige gevolgen, die uit eene *openbare* bespreking van het beheer der Maatschappij mochten voortvloeien, *gcheel* voor rekening van het Hoofdbestuur, dat, door aan onze bezwaren en grieven geen of slechts zeer oppervlakkig gehoor te verleenen, ons eindelijk genoodzaakt heeft dien weg in te slaan.

zeer velen ernstig geklaagd. Toen ik voor meer dan 30 jaren te Bladel predikant werd hadden reeds wijlen Ds. Harmsen, Ds. van Houten en de heer de Vries zeer ernstige grieven. In 1852 bezocht Ds. van Houten van Bergeik de Algemeene Vergadering, maar verliet haar zeer ontstemd, omdat hij *geen gehoor* had kunnen vinden.

Brochures zijn geschreven, reizen naar Breda ondernomen, gemotiveerde verzoeken ingediend, circulaires verzonden, dagen weekbladen gemaakt tot voertuigen van veler bezwaren, maar alles zonder blijkbare vrucht. Het scheen alsof wij *stelselmatig geïgnoreerd* werden. Een mijner vrienden schreef mij, toen ik hem mijn plan om een woord tot mijne medeleden te richten, mededeelde, en hij is de tolk van velen, »Hebt gij nog courage »wat te doen in zake der Maatschappij van Welstand, ik vind »het best, maar ik acht den toestand hopeloos.» Dergelijke ervaringen hebben mij echter den moed niet ontnomen, en daarom doe ik een beroep op U, mijne medeleden, en vertrouw ik dat er velen onder U zullen zijn die onze grieven en wenschen onpartijdig en nauwgezet willen overwegen. Dat de moed niet behoeft opgegeven te worden, blijkt, dunkt mij, uit een bezoek, dat ik onlangs ontving van den heer Huidekoper, Ringbestuurder te Arnhem, die zonder officieele zending, uit belangstelling deze streken bezocht om door eigen aanschouwing tot eene zelfstandige overtuiging te komen. Indien hij na dit onderzoek met ons bleef verschillen, zou zulk een bewijs van *zeldzame* belangstelling reeds hoop- en moedgevend zijn; maar de heer Huidekoper had nauwelijks den voet op onzen bodem gezet of hij gaf zijne instemming te kennen met ons reorganisatie plan. (Zie onder). Bij elken voetstap, dien hij verder deed, werd het hem duidelijker dat het *dien* weg op *moest*. En als ik hier bijvoeg dat het onlangs benoemde Lid des Hoofdbestuur, de heer van Gogh, bij grooten ijver, een open oor heeft voor onze wenschen en bezwaren, dan geeft ook dit den strijder moed.

Om U met de opsomming van al de bedenkingen, die bij mij oprezen en weer verdwijnen moesten, eer ik de pen voor goed mocht opnemen, niet te veel te vermoeien, noem ik alleen nog deze: Is het niet erg aanmatigend den weg te willen wijzen, dien de Maatschappij heeft in te slaan? Zijn *uwe* inzichten dan zoo helder? Zult *gij* nu eens zeggen, hoe het wezen moet, terwijl de Algemeene Vergaderingen, met een zeer talrijk hoofdbestuur toegerust, nog geen middel hebben kunnen vinden om de Maatschappij in het rechte spoor te brengen en *sedert 60 jaren aan 't nemen van »proeven» zijn?* Ik antwoord hierop, dat ik een bescheiden stilzwijgen zou bewaren indien hetgeen ik te zeggen heb, alleen *mijne* meening uitdrukte, *maar ik ben*

verzekerd, zoo als straks blijken zal, de tolk te zijn van genoegzaam allen, die in dit District met de Maatschappij in aanraking komen of van haar kennis nemen, waaronder mannen zijn van zeer langdurige en rijpe ervaring, specialiteiten op het arbeidsveld van de Maatschappij. Van aanmatiging kan dus hier geen sprake zijn, als ik op bescheiden toon mededeel welke verandering in het Bestuur van Welstand door zaakkundigen wenschelijk wordt geacht. Al beweer ik niet dat mijn verlangen een panaceé zal zijn voor alle kwalen, waaraan Welstand lijdt, de algemeene Vergaderingen zouden, geloof ik, vruchtbaarder zijn geweest indien men zich meer ten regel had gesteld naar den raad van vroede mannen te hooren, die, ik durf het onverholen uitspreken, vrij wat beter op de hoogte zijn van de belangen van pachters en hoeven dan de Vertegenwoordigers der Maatschappij, wier hoofdbestuur voor het grootste deel bestaat uit Stads-predikanten en Rechterlijke Ambtenaren.

Maar wat kunnen wij leden, gesteld dat uwe plannen ons raadzaam en uitvoerbaar voorkomen, in dezen doen? Ik antwoord, zeer veel.

Het is U bekend dat de leden van Welstand behooren tot Ringen, wier Bestuurders (of plaatsvervangers) de Algemeene Vergadering uitmaken. Indien gij nu met onze inzichten U kondt vereenigen, gij zoudt ze dan in uwe Ringen kunnen bespreken en uwe Bestuurders kunnen opwekken de Algemeene Vergaderingen bij te wonen, en het hunne er toe bij te dragen dat zij ter tafel worden gebracht. Ik richt juist *nu* dit verzoek tot U, omdat er in de volgende maand eene Buitengewone Algemeene Vergadering van Welstand te 's Hage zal gehouden worden. Op die Vergadering zal men pogen aan den *onwettigen* en *gevaarlijken* toestand, waarin de Maatschappij verkeert, een einde te maken. Daartoe is noodig Vertegenwoordiging en Bestuur te regelen. Ik heb namelijk in de Kerkelijke Courant N°. 22 dezes jaars, getracht te betoogen dat de geheele inrichting en vertegenwoordiging der Maatschappij *onwettig* is geworden, omdat sedert jaren, door personen, die daartoe volgens het reglement geen recht hadden, op de vergaderingen besluiten genomen en benoemingen gedaan zijn. Daar mijn betoog niet is weerlegd en in de Vergadering van Junij j.l. aan eene Commissie is opgedragen een plan van verandering in het reglement te ontwerpen, om de Maatschappij zoo dra mogelijk weer in het *rechte spoor* te brengen, geloof ik dat men *de gegrondheid van mijne bewering heeft erkend*. Ofschoon aan de bekwaamheid en den goeden wil der leden dier Commissie niet mag getwijfeld worden, blijft het mij onbegrijpelijk hoe eene Commissie door eene *onwettige* Vergadering kon worden benoemd, en hoe er *wettige* handelingen konden uit-

gaan van eene Vergadering, die *onwettig* was zamengesteld. Ook met de Vergadering van November e. k. zal dit waarschijnlijk het geval zijn. Het is nog altijd mijne overtuiging, dat de President, volgens mijn protest, vóór de Vergadering van Juni j.l. bij hem ingediend, die Vergadering had behooren te schorsen en dat óf de *wettige* Ringbestuurders óf de Leden der Maatschappij hadden moeten opgeroepen zijn om een wettig Bestuur te kiezen. In dat *protest* blijf ik *volharden*, en als ik in dezen brief spreek van President, Hoofdbestuur enz., doe ik dit korthedshalve, ofschoon ik er in gedachte altijd de woorden »*zich noemend*» voor plaats.

Maar gesteld dat ik mij bedrieg en de onhoudbaarheid mijner leeken-opvatting kan worden aangewezen, wat voor het *belang* (*) en *de eer* der Maatschappij wenschelijk zou zijn, dan vrees ik dat door genoemde Commissie, die waarschijnlijk evenmin, als de meeste leden der Vergadering, ooit een oog geslagen heeft op het eigenlijke terrein der werkzaamheid van Welstand, niet die veranderingen zullen worden voorgesteld, die naar veler en ook naar mijne overtuiging voor den bloei van Welstand en onze gemeenten noodzakelijk zijn.

En waarin, want gij zult, geachte lezer, als gij mij tot hiertoe hebt willen volgen, ongeduldig worden, — waarin bestaan dan die veranderingen? Ik kan u hierop niet beter antwoorden dan met de circulaire, die, ondertekend door negen-en-twintig Notabelen uit dit District, vóór de vergadering van Juni 1881 den leden van het Hoofdbestuur en den Ringbestuurders werd toegezonden. Zij is van den volgenden inhoud: »Aan de leden van »het Hoofdbestuur en de Ringbestuurders der Maatschappij van »Welstand.

»De ondergeteekenden, allen belangstellenden en woonachtig »in streken waar de Maatschappij t. b. v. Welstand v. o. land- »lieden bij voorkeur werkt, en dus van zeer nabij bekend met »hare organisatie en de vruchten daarvan, gevoelen zich gedron- »gen U in haar belang het volgende te schrijven.

»Met groote aandacht hebben zij den strijd gevolgd in de laatste »jaren gevoerd over het bestuur der Maatschappij, omdat zij van »oordeel zijn dat dit in vele opzichten hervorming dringend nodig »heeft, en tot dit doel de veranderingen het vorige jaar inge- »voerd hun geheel onvoldoende voorkomen.

»Afgeschaft toch zijn de *administrateurs*, de eenige personen »met het bestuur in betrekking staande, welke bekend waren »met plaatselijke behoeften en omstandigheden, én in staat waren »zeer *noodig* plaatselijk toezigt uit te oefenen.

(*) Aangezien de bezittingen der Maatschappij eene waarde van *acht tonnen gouds* bedragen is eene *wettige* vertegenwoordiging van zeer overwegend belang.

»Aangesteld zijn *bestuurders van districten*, wier macht geheel »onbepaald is en wier werkkring zoo uitgestrekt is, dat zij zelven »de eersten zullen zijn om te erkennen, dat zij onmogelijk een »juist oordeel kunnen vellen over en een naauwkeurig toezigt »houden op de hun toevertrouwde belangen.

»De ingevoerde verandering kan dus moeilijk eene verbetering »worden genoemd of hervorming brengen in hetgeen tot nog toe »zooveel stof tot klagten en aanmerkingen opleverde.

»De groote fout in het bestuur is voorzeker de sterke centra- »lisatie in handen van een Hoofdbestuur, welks meeste leden »geheel onbekend zijn én met landbouw, én met plaatselijke be- »hoeften en omstandigheden, zoo dat zij niet anders dan *zeer* »oppervlakkig kunnen oordeelen over hetgeen de groote belangen »hun toevertrouwd vereischen.

»De ondergeteekenden meenen dan ook dat uit *decentralisatie van* »bestuur *alleen* eene betere organisatie der Maatschappij kan voort- »komen en wenschen daarom dat haar bestuur zal worden toever- »trouwd:

1°. »aan een Hoofdbestuur dat alleen voor het geheel zorgt, »algemeene beginselen van bestuur vaststelt en het beheer »controleert;

2°. »aan Districtsbesturen, die, handelende naar de alge- »meene beginselen vastgesteld door het hoofdbestuur en »onder zijne controle, verder zelfstandig alle details be- »oordeelen en regelen, in verband met de plaatselijke »omstandigheden en behoeften hun bekend, en naauw- »keurig toezigt houden op het onderhoud der gebouwen, »het bestuur der bosschen, en het gebruik der landerijen »(welk toezigt nu zeer veel te wenschen overlaat).

»Deze overtuiging is oorzaak dat de ondergeteekenden met »vreugde hebben vernomen, dat door een der leden van het »Hoofdbestuur een denkbeeld in bedoelden geest zal worden aan »de hand gedaan aan de algemeene vergadering, namelijk door »den heer Middelkoop, hypotheekbewaarder te *Eindhoven*, het »vorige jaar tot lid van het Hoofdbestuur verkozen. (Zie con- »vocatie missive sub 1°.)

»Zij vertrouwen dat hij, *een onpartijdige*, mede tot het inzicht »zal zijn gekomen dat het bestuur der Maatschappij nog veel te »wenschen overlaat. En is dit zoo, dan behoort het zeker voor »de leden der Algemeene Vergadering eene dringende aansporing »te zijn om zijne voorstellen in zeer ernstige overweging te nemen.

»De ondergeteekenden vragen U dit met grooten aandrang, »gedreven door warme liefde voor de Maatschappij van Welstand. »Met allen ernst meenen zij U de aanneming van voorstellen in »bovenaangeduiden zin te moeten aanbevelen. Zal de Maatschappij

»beantwoorden aan haar doel, dan kan het alleen geschieden door *»eene geheel nieuwe organisatie van het bestuur.*

»Mogt de Algemeene Vergadering van '81 deze in het leven »roepen dan zou zij zeker handelen in overeenstemming met de »ware belangen der Maatschappij van Welstand.»

In deze circulaire wordt verondersteld dat de tegenwoordige wijze van bestuur van Welstand *niet deugt*. Ik mag mij hier ontslagen rekenen van het betoog dat dit uitgangspunt *juist* is, omdat ik u kan wijzen op geschriften, waarin zulks m. i. *onwederlegbaar* wordt aangetoond. Het »*Vaderland*» van 6 Juni j. l., de Kerkelijke Couranten van Mei en Juni dezes jaars geven daarvan sterk sprekende getuigenissen; wanneer die bladen niet meer onder uw bereik zijn, noem ik allereerst de beide brochures van den heer Dreesman, toen predikant te Nuenen, getiteld: »*Een dag te Utrecht*» (1879) en »*De vergadering te Boxtel*» (1881). In deze belangrijke brochures worden allerlei daadzaken vermeld, voor wier waarheid door verschillende ondertekenaars wordt ingestaan; terwijl »*Een dag te Utrecht*» eene zeer leerzame verzameling bevat van authentieke correspondentie. Hierbij kan nog gevoegd worden de circulaire van den heer Middelkoop, (toen nog lid des Hoofdbesturs) welke drie geschriften den leden van het Hoofdbestuur en den Ringbestuurders zijn toegezonden. De weg staat dus open van uw Ringbestuurder (indien hij U nog niet van een en ander op de hoogte heeft gebracht), nadere inlichtingen in originali te ontvangen. Het is daarom onnoodig hier bewijzen van de m. i. zeer gebrekkige administratie te geven. Voor hen, die meer inlichtingen verlangen verklaar ik mij *persoonlijk aansprakelijk* en *bereid meerdere bewijzen* te leveren, waarom ik meen recht te hebben tot de bewering *dat de gelden en goederen van Welstand dikwerf niet goed worden besteed en beheerd*. Wat zou men ook anders kunnen verwachten van een Hoofdbestuur dat, mijn vriend Carlier, predikant te Deurne, heeft zulks in het »*Vaderland*» van 6 Juni j. l. met treffende juistheid aangetoond, niet op de *hoogte* is of *zijn kan* van den omvang en de eischen zijner taak. In eene circulaire, door mij 1 Juni 1881 verzonden, zeide ik o. a., (en ik handhaaf nog dit beweren), dat het Hoofdbestuur evenmin geschikt is te voorzien in de behoeften onzer gemeenten door Welstand, als b. v. eenige *heibewoners* in staat zouden zijn de administratie te voeren en het bestuur uit te oefenen over een *linie-schip*.

Bovenstaande circulaire der negen-en-twintig verdient ernstige overweging en aanbeveling. Dat kleine districts-besturen, van personen in het district woonachtig, in detail, beter toezicht kunnen houden, ligt voor de hand, even zeer als dat één districts-bestuurder belast met het toezicht over meer dan 50 hoeven

(en uitgebreide bosschen), verspreid over eene oppervlakte van 10 uren lang en 5 uren breed, onmogelijk naar eisch die taak kan vervullen, vooral als dit toezicht houden door zijne maatschappelijke betrekking slechts »bijzaak» wezen kan. De heer Middelkoop, die het eerst als Districts-bestuurder gedurende twee jaren de *proef* heeft genomen, heeft dit openlijk erkend en aangetoond, en de heer van Gogh, na hem belast met herhaling dier proefneming, heeft reeds verklaard dat hij zonder hulp van anderen onmogelijk kans zag van die opdracht zich te kwijten.

Ook groote finantieele voordeelen zijn van kleine districtsbesturen te wachten. De reizen van bestuurders dier districten zouden zeer weinig kosten en bespaard zouden daardoor worden de vele uitgaven van gewone en buitengewone inspectiën van de Permanente Commissie, van den Amanuënsis en van allerlei soort van commissiën. Want, door dat er *mannen aan 't roer stonden*, die 't niet altijd wisten *recht* te houden, moesten gedurig, vooral in de laatste jaren, allerlei commissies afgezonden worden om inspecties en na-inspecties te houden. Carlier brengt in het »*Vaderland*» zulk eene inspectie geestig ter sprake en Dreesman zegt o. a. bladz. 21 en 22 zijner »*Vergadering te Boxtel*.» »Wat kreeg men meer? Vele inspectiën, inspectiën »door leden der Permanente Commissie; voorts eene door Huijsers, »onder geleide van Neomagus en van een of ander lid der »genoemde commissie. Dit onderzoek liep over 7 gebouwen zich »bevindende in 4 uiteenliggende gemeenten. Dan kreeg men »nog eene inspectie, door Huijsers, maar nu zonder Neomagus »en een lid der Permanente Commissie maar met iemand anders, »eene inspectie waarbij eene vroegere over de befaamde woning »te Dinther, door denzelfden Huijsers gehouden, nog eens werd »overgedaan. En dan kreeg men weer eene inspectie, deze »keer eene algemeene, door verschillende heeren, waarbij de »vroeger bezochte woningen natuurlijk op nieuw, toen voor de »4de maal gezien werden.» Ieder begrijpt dat eene administratie met zoo veel omhaal, duur is en dat kleine besturen in beperkten kring veel werk zouden voorkomen en groote bezuiniging brengen,

Vele voordeelen kunnen minder goed met cijfers aangetoond worden, ofschoon zij van veel beteekenis zouden zijn. Met eenige woorden van den heer Hirzel von Kempten van Velthoven, een man van zeldzaam rijke ervaring, wil ik zulks verduidelijken. Zoo schrijft hij mij, mij opwekkend nog eene poging te wagen om de heeren te overtuigen van de wenschelijkheid van districtsbesturen: »Voor de instelling van districtsbesturen pleit dat »deze juist bekend zijn met de huurders en hunne handelingen »en dus kunnen zorgen dat er geene onderhuringen plaats heb-

»ben 't geen nu veel gebeurt; dat hout wordt bijgeplant wat »nu verzuimd wordt en dat de landerijen zooveel mogelijk be- »mest worden. Dergelijke besturen zouden ook 't best kunnen »beoordeelen, waar bijkopen voor de Maatschappij en de ge- »meenten het nuttigst is en zouden, als men daarbij practi- »sche personen had, kunnen beoordeelen welke gronden de »beste zijn.

»Verder zou een distrikts-bestuur de reparaties, door den bouw- »kundige opgenomen en door het Hoofdbestuur goedgekeurd, »op zijn voordeeligst kunnen doen uitvoeren, als zijnde met de »werkluï bekend, en in de gelegenheid om *zonder kosten* toe- »zicht te hebben. Kleine reparaties zijn niet dan zeer schadelijk »aan te besteden, het toezicht daarop, van uit Breda, is zeer »kostbaar. Werkluï, die het belang van den werkgever geheel »behartigen zijn schaars, en zeker dubbel schaars, wanneer eene »Vereeniging als de Maatschappij, werkend in een Katholiek land, »de werkgeefster is. Veel werk kan, zelfs door een' deskun- »dige, niet meer beoordeeld worden als het is afgewerkt. Een »districts-bestuur kan kosteloos werken met kleine vergoeding »van reiskosten en zou reeds in het leven zijn geroepen, zoo »aan de districts-bestuurders drie of vier leden werden toege- »voegd, welke personen volgens mijn gevoelen, wel te vinden »zijn bij de velen, die in ons district nog belangstellen in het »protestantisme." Mij dunkt dit eenvoudig en klaar betoog is zoo overtuigend, dat ik over het groot finantieel voordeel van ons voorstel hier niets meer behoef bij te voegen, te meer wijl er nog meer voor pleit, dat ik nog even moet aanstippen.

Volgens het Reglement Art. 2 al. 3 moet de Maatschappij haar doel pogen te bereiken ook door *instandhouding* en *uitbreiding* van den ambachtsstand. Dit is, zoo ver ik weet, altijd eene *doode letter* geweest, 't geen ik zeer betreur, omdat er in vele gemeenten aan ambachtslieden behoefte bestaat; omdat de Maatschappij altijd veel werk te doen heeft, waarvan de groote voordeelen nu *bijna alleen* strekken om *R. C. ambachtslieden* te *verrijken*; omdat er onder de zonen der pachters altijd jongelingen gevonden worden, die daartoe zeer zijn aan te bevelen.

Velen kunnen door de beperktheid hunner middelen nu nimmer hopen later een boerderij te krijgen; buitengewoon weinig huwelijken worden daarom ook onder de kinderen der pachters gesloten.

Door hier en daar de vestiging van een ambachtsman gemakkelijk te maken, zou deze en gene gemeente reeds met enkele huisgezinnen zijn verrijkt geworden, wier plaatsing vrij wat minder zou gekost hebben dan 't aankopen van boerderijen.

Dit laatste moet wel hoofdzaak blijven, maar men had toch aan Art. 2 al. 3 in zijn geheel de hand moeten houden.

In Mei jl. heb in de Kerkelijke Courant deze gedachten nader uitgewerkt en van vele zijden ontving ik betuigingen van instemming met mijn betoog. Doch er werden ook, in hetzelfde blad, bedenkingen tegen de uitvoering van genoemd artikel 2 3", d. i. tegen mijn schrijven, gemaakt door Ds. van Woudeberg Hamstra van Oijen, die beweerde dat toepassing van genoemd artikel nog niet mogelijk was. Later heeft ook hij, ontrent mijne bedoeling nader door mij ingelicht, toegestemd dat in die gedeelten van het terrein der Maatschappij, die ik op het oog had, de ten uitvoerlegging hem ook wenschelijk voorkwam; dit gevoelen deelde ook de heer Huidekoper, toen ik hem over de zaak sprak, terwijl onlangs de heer Van Gogh mij schreef dat ook het Hoofdbestuur de naleving van dat artikel zou gaan beproeven.

Ik voor mij geloof dat het Hoofdbestuur (P. C.) tot heden toe zulks heeft nagelaten omdat het tegen die taak opzag. En terecht. Als men op 't terrein niet geheel t'huis is, niet kan oordeelen over de geschiktheid der jongelieden om een ambacht te leeren, is de uitvoering van het art. 2 3", waarbij voortdurend toezicht vereischt wordt, bijna onmogelijk. Indien er echter districtsbesturen uit de streken zelf bestonden, zou die opleiding gemakkelijker gaan en veel vrucht voor de Maatschappij en onze gemeenten kunnen afwerpen. Mocht iemand uwer eens Eersel bezoeken, hij zou dan in een der twee woningen van de Maatschappij aldaar, een blikslagersbedrijf gevestigd zien en als hij den eigenaar lustig hoorde hameren, denken moeten, hier is dan toch art. 2, 3". in uitvoering gebracht.

Bij nader onderzoek echter zou hij vernemen dat die man R. C. is, en een *gedeelte* van een der pachterswoningen van de Maatschappij heeft *gehuurd* om aldaar zijn bedrijf uit te oefenen. *Dergelijke verrassingen zouden hem ook nog elders kunnen overkomen.*

Het reglement schrijft voor (art. 33) dat het jaarlijksche verslag van den boekhouder o. a. moet behelzen:

- e. een beknopt uittreksel uit de rapporten van inspectie.
- g. wat verder door of van wege het hoofdbestuur in het belang der Maatschappij is verriecht.

Hoe weinig beantwoorden de verslagen aan die vereischten! Zij zijn zeker rijk aan cijfers, maar op vragen als: Hoe maken het de ondersteunden? gaan zij vóór- of achteruit in stoffelijken welvaart? Beantwoorden zij door hun gedrag aan hetgeen voor hen gedaan wordt? Wie zijn zij voor onze gemeenten? In één woord is hunne plaatsing bevorderlijk aan het doel in art. 2 B

omschreven? op dergelijke vragen, zeg ik, geven de rapporten geen duidelijk antwoord, iets waarop, dunkt mij, de leden toch recht hebben.

Blijkbaar zijn de verslagen hoofdzakelijk een uittreksel van tabellen. Men hoort weinig of niets van het leven der ondersteunden. Hoeveel rijker en leerzamer zou een verslag zijn, als zaakkundige en belangstellende leden van districtsbesturen jaarlijks mededeelden wat zij in hun kring en dagelijksch verkeer met de ondersteunden, in hun leven met hen, hadden gezien en gehoord.

Het wordt tijd van dit onderwerp af te stappen, doch vergunt mij eerst nog eene reden te noemen, die niet minder dan de vorige, pleit voor het daarstellen van districtsbesturen.

Ik heb verscheiden pachters gekend in ons district, die tot armoede vervallen, de hoeven moesten verlaten. Hun verblijf in onze gemeenten is voor velen hunner eene lijdensgeschiedenis geweest. Ook ik heb met smart velen zien heengaan, bitter teleurgesteld in hunne en onze verwachtingen. En zij, die bleven zijn niet zelden voor onze *diakoniën* een te *zwaren lastpost* geworden.

Dit is niet altijd te voorkomen en onbillijk zou het wezen daarvan der P. C. alleen de schuld te geven, — en toch, ware men nauwkeuriger bekend geweest met hetgeen er aan verbonden is zich te vestigen, had men den raad ingewonnen van personen op de plaats der vestiging woonachtig, en wat zorgvuldiger toezicht gehouden; menige teleurstelling voor pachter, Maatschappij en gemeente ware voorkomen. Indien er distriktsbesturen over de pachters en hun bedrijf waren gesteld geweest, wier leden meer het dagelijksch toezicht hadden gehouden op de pachters en hun bedrijf en hen met raad en terechtwijzing hadden bijgestaan, dan ware menige pachter misschien niet tot armoede vervallen en voor gemeente en Maatschappij behouden gebleven. Nu komt men er in Breda dikwijls dan eerst achter dat de boerderij verwaarloosd, de akker uitgeput wordt als het te laat is, en terechtwijzing of bedreiging weinig meer baten kunnen.

Op de vergadering van November e. k. zal de wijze van verkiezing van bestuurders waarschijnlijk ook geregeld worden. Wilt ook uwe Ringbestuurders op deze gewichtige aangelegenheid opmerkzaam maken. In geene enkele Maatschappij toch, voor zoo ver mij bekend is, zijn de leden zoo geheel uitgesloten van allen invloed op de keuze van hen, die hunne belangen behartigen en hunne gelden besteden als in die van Welstand.

Hoe de correspondenten in de wereld komen blijkt niet uit het reglement, misschien worden die, bij gebreke van nadere be-

palingen, door het Hoofdbestuur benoemd; (*) dan kiezen de correspondenten de Ringbestuurders, of waar geen Correspondenten zijn, (en dit is meestal het geval) doet dit alweer het Hoofdbestuur, terwijl de leden van het Hoofdbestuur *door dat bestuur zelf worden voorgedragen*. De leden worden dus buiten *alles* gehouden. Dit acht ik *onbillijk* en niet in het *belang* van Welstand. Laten de leden van het Hoofdbestuur elkander blijven voordragen, laten de 15 leden des noods zitting blijven houden in dat bestuur. Dan echter mogen de leden ook billijkerwijs verwachten dat noodzakelijke wetsveranderingen *tijdig* op de agenda der gewone Algemeene Vergadering gebracht worden en dat er bijv. in 1882 geen *kostbare* buitengewone Algemeene Vergadering meer noodig is, nadat eerst in 1880 veranderingen in het reglement op eene Algemeene Vergadering bekrachtigd zijn. Aangezien de toestand sedert 1880 onveranderd gebleven is, had een *eenigszins diligent* Hoofdbestuur die kostbare vergadering kunnen *voorkomen*.

Maar dit zou ik wenschen, dat de Ring- en Distrikt-bestuurders dan ten minste door de leden gekozen werden, of dat hun althans eenige invloed op die verkiezing gegeven werd. Bij de tegenwoordige inrichting kunnen de leden voor de bestuurders van hun Ring of Distrikt geen anderen kiezen dan de tegenwoordige titularissen, ook als zij naar hun oordeel niet of minder geschikt zijn voor die betrekkingen. Zij vertegenwoordigen Ring of Distrikt op de Algemeene Vergadering, zonder dat de leden, als zij dit wenschelijk achten, een ander kunnen afvaardigen. Konde ook Ringen eenigen invloed uitoefenen op de keuze der leden van het Hoofdbestuur, dan zouden aangewezen mannen, zooals ten mijne Dreesman, Hirzel, Muntendam, Carlier, Krol e. a. niet altijd als *met voordacht* zijn gepasseerd geworden.

Ook heb ik wel eens van vertrouwbare zijde gehoord, uw Ringbestuurder zou daaromtrent op de vergadering inlichting kunnen vragen, *dat vooral predikanten uit ons District met voordacht worden voorbijgegaan* en dat daarom de heer Middelkoop, ofschoon weinig met ons District bekend, gekozen werd.

Opvallend is het ook dat, toen hij onlangs niet herkozen werd tot lid van het Hoofdbestuur, een Distriktsbestuurder werd benoemd, de heer van Gogh, die toen nog buiten ons district woonde. Indien nu de leden ook eenigen invloed hadden op de verkiezing van hunne vertegenwoordigers en afgevaardigden, zou

(*) De „correspondenten” die de wettige vertegenwoordigers (Ringbestuurders) moeten kiezen en dus de basis der vertegenwoordiging van Welstand zijn, hangen zeer gevaarlijk in de lucht. Of men zich als correspondent opgeven kan, of het Hoofdbestuur, de Ringbestuurders, de Leden of de Algemeene Vergadering hen verkiezen, is *reglementair* geheel onbepaald. De Commissie van Juni jl. zal echter, naar wij hopen, aan deze leemte in de eerste plaats gedacht hebben.

het Hoofdbestuur minder van *partijdigheid* kunnen verdacht worden. Zoo lang niet is opgehelderd waarom de heeren Dreesman, Carlier, Muntendam, Hirzel, Krol en anderen altijd bij de voordrachten van het Hoofdbestuur zijn buitengesloten kan het zich moeilijk zuiveren van den schijn dat men *persona grata* van het Hoofdbestuur moet zijn om waardig geacht te worden de belangen van Welstand als bestuurders te behartigen. Dit schrijvende laad ik den schijn op mij dat ik mij ook gepasseerd acht. Met de stellige verzekering dat dit niet zoo is, daar ik mij volstrekt niet geschikt reken voor de *moeilijke* taak om bestuurder van Welstand te zijn, en dus ook in geen bestuur ooit zitting zou nemen, wil ik liever dat die schijn op mij rust, dan dat ik niet eens openhartig over deze dingen spreken zou.

Men heeft ons wel eens verweten dat onze toon niet bescheiden en hartstochtelijk is. De voorzitter zegt o. a. (Openingsrede 1880) van een van Dreesman's geschriften: »Ook zou een »bescheiden toon bevorderlijk zijn geweest aan een beter ont- »haal», en verder »maar ik weet niet of wij verstandig zouden »handelen zoo wij ons bij voorkeur gingen bezig houden met »soms hartstochtelijk twistgeschrijf.»

Te ontkennen valt het niet, dat velen onzer, na lang en te vergeefs gehoor gevraagd te hebben, soms erg ontstemd waren. De wijze waarop de klachten gewoonlijk ontvangen werden (Krol geeft daarvan in »*één dag te Utrecht*» eene aanschouwelijke voorstelling, ook Carlier in 't »*Vaderland*») gaf ons de keuze òf te zwijgen en het verkeerde te laten voortwoekeren òf wat krachtiger te spreken. Nu het Hoofdbestuur doof gebleven is voor onze klachten rest ons niets anders dan met woorden, waarin onze ontevredenheid zich somwijlen duidelijk uitspreekt, een beroep te doen op het oordeel van de leden der Maatschappij. Wie toch kan geheel kalm blijven bij ervaringen als de mijne?

Met weerzin deel ik er hier een paar van mede; maar de beschuldiging dat wij te heftig, te bitter zijn, waardoor de *aandacht van onze grieven wordt afgeleid*, noopt mij ter zelfverdediging hier iets van te zeggen. In Mei 1879 met de heeren Krol en Carlier op verzoek van den voorzitter uitgenoodigd, »om de belangen van Welstand te bespreken», deed ik o. a. opmerken dat de bekende verantwoording der P. C. vele onjuistheden bevatte en dat zeer duidelijk uit die verantwoording bleek, dat de heeren der P. C. zich deerlijk om den tuin lieten leiden. Ik noemde een zeer *sterk sprekend voorbeeld*. De president *verzekerde* ons dat eene commissie alle ingediende klachten op de meest naauwgezette wijze in loco onderzoeken zou en dat zij alle bescheiden zou ontvangen die haar behoorlijk op de

hoogte konden brengen van hare taak. Wij moesten toen wel zwijgen en wachten op het rapport. En ziet, in het rapport wordt over de meeste klachten het *stilzwijgen* bewaard en, in weerwil van des president's *bepaalde belofte* aan mij werd zelfs over dat sterk sprekend voorbeeld door mij genoemd, en waaromtrent mij speciaal onderzoek was toegezegd met *geen enkel woord* gerept. Als de president in de openingsrede van 1880 dat rapport ter sprake brengt, geeft hij zijne afkeuring niet te kennen over dusdanig rapporteeren, maar verklaart integendeel dat de klachten voor een deel loopen over lang verloopende zaken, voor een ander deel over bijzonderheden (daartoe behoorde mijn sterk sprekend voorbeeld, *die thans ook door de commissie van inspectie genoegzaam zijn toegelicht* (ik cursiveer). Hoe zou het u te moede zijn als gij zoo, zacht uitgedrukt, met een *kluitje in het riet* werdt gestuurd?

Voor een paar jaren werd ik door de P. C. verzocht mij te belasten met het laten doen van eenige reparaties aan eene hoeve te Hapert. Onder de vele reparaties behoorde ook het vernieuwen van een strooien dak eener schuur, geraamd op f' 120. Diergelijke reparaties heeft geen enkel verhuurder in deze streken, daar in de huurcontracten wordt bepaald dat de pachter jaarlijks eenig stroo moet leveren en den dekker helpen. De strooien daken blijven dan in orde zonder groote reparatie, en zijn weinig bezwarend voor huurder en verhuurder.

Het contract inziende bemerkte ik dat diergelijke bepalingen door de Maatschappij niet waren gemaakt, en daar dit huurcontract eigenlijk al verlopen was, en een nieuw nog moest worden gemaakt, maakte ik de P. C. op deze leemte opmerkzaam, betoogde uitvoerig het belang der Maatschappij om ook deze voorwaarde in het nieuwe contract te brengen. In vergoeding daarvoor kon de pachter van eene andere drukkende bepaling worden vrijgesteld of des noods iets minder huur betalen.

Het voordeel der Maatschappij zou dan nog zeer groot zijn. Ik ontvang uit Breda bericht dat men van mijne belangrijke opmerkingen gebruik zou maken. En welk gebruik is er van gemaakt? de lezer oordeele: *in het nieuwe contract is met geen enkel woord die bepaling opgenomen*, het strooien dak is *geheel op kosten der Maatschappij* hersteld en zal dat nu later weer gedaan worden. Als men daarbij in aanmerking neemt dat er altijd zeer veel aan deze boerderij is ten koste gelegd, zoodat het overschot der huur in de laatste 10 jaren weinig of niets zal bedragen hebben, — dat de P. C. met geen enkel woord mij eenige verklaring gegeven heeft van haar niet volgen van mijn raad en buiten mij om het nieuwe contract maakte, verwondert het u dan dat het gevoel van ontevredenheid over

zulke handelwijze, niet altijd in de zachtst gekozen woorden zich lucht geeft?

Voor al is dit het geval als onze pogingen in een verdacht licht worden geplaatst en nevenbedoelingen ons worden toege-
dicht. Er is namelijk gezegd op vergaderingen dat er bij ons *eigenbelang* in 't spel was, d. w. z. dat het zoo krachtig uit-
spreken onzer bezwaren met het laakbare doel geschiedde om
de Maatschappij te doen ontbinden, in welk geval hare eigen-
dommen Kerkelijke goederen onzer gemeenten worden. (Art. 40).
Door diergelijke verdenking op ons te leggen, worden onze be-
zwaren uit een *ander* oogpunt gezien en zegt licht deze en gene:
O, is 't eigenbelang? zit er wat achter? hebben die heeren mal-
contenten zulke bedoelingen, dan heb ik ook geen oor meer
voor hunne klachten, — zulke lui verdienen geïgnoreerd te
worden! — De president brengt die nevenbedoeling in zijne
rede (1881) ter sprake en zegt er van dat hij gaarne het voor-
stel zou doen om Art. 40 te schrappen, daar, vervolgt hij *zeer*
voorzichtig, maar te gelijk voedsel gevend aan het wantrouwen,
dat tegen ons bestond »dat Art. 40 is misschien niet gansch
onschuldig aan den soms bitteren strijd der laatste jaren.” Ik
verklaar bij dezen, en ben verzekerd het uit naam van ons al-
len te doen, dat Art. 40 *gansch onschuldig* is aan onzen strijd,
dat wij zelfs nooit aan Art. 40 hebben gedacht; en ik verzoek
U uwen afgevaardigde op te dragen, omdat het hier *de eer geldt*
van *medeleden*, den president explicatie te vragen van zijne woor-
den en welk recht hij had dat »*misschien niet gansch onschul-*
dig” uit te spreken. Indien de heeren Huidekoper en Middel-
koop mij niet *stellig* verklaard hadden dat wij van genoemden
toeleg werden verdacht, en ik door een particulier schrijven niet
in die meening versterkt was, zou ik ook *bij den spoed* waar-
mee de president Art. 40 wenscht te roijeeren, er niet bepaald
op aandringen dat laatstgenoemde zijne woorden *bewijst* en *toe-*
licht of *terugtrekt*, want (openingsrede 1880) »ook wij gedoo-
»gen niet dat er op onzen naam of karakter een smet gewor-
»pen worde, door wien of op wat wijze ook.”

Niemand onzer verlangt naar verdeeling van den buit en in-
dien wij er op aasden, dan was *nu de tijd gekomen, nu de*
Maatschappij m. i. rechtens niet bestaat, om toe te grijpen.
Indien men blijft *voortgaan onwettig* te vergaderen en te be-
sluiten dan kan dit tijdstip, onzes ondanks, wel eens spoedig
geboren worden. Om het te keeren heb ik er juist in de Ker-
kelijke Courant en bij bijzonder schrijven aan den president, op
aangedrongen dat men den *onwettigen* weg aanstonds verlaten
zou om de Maatschappij voor *ontbinding te bewaren*.

Ik verwacht niet, dat als onze voorstellen weerklank bij u

vinden, dan alles goed zal gaan, daar zulks bij Maatschappijen als van Welstand, bijna onmogelijk is.

Indien men vóór de oprichting der Maatschappij de bezwaren had gekend, die aan de instandhouding van kleine gemeenten, door haar beoogd, verbonden zijn en bij uitbreiding der Maatschappij gedurig meer gevoeld worden, zij ware misschien nooit in het leven geroepen; althans haar arbeidsveld anders afgebakend en bewerkt dan nu het geval is. Ds. Roldanus van 's Bosch zou dan geen aanleiding hebben gehad de volgende behartigenswaardige woorden onlangs op eene Vergadering te doen hooren: »Naar »mijne meening» sprak hij »is het met alle geweld willen be»stendigen van gemeenten, die geen levensvatbaarheid hebben, »die ik weet niet in het hoeveelste stadium van tering verkeer»ren, dwaasheid. Ruim op wat naar ontbinding riekt! Maak »krachtig wat leven belooft. Waartoe nuttig die vele hervormde »gemeenten, wier licht doet denken aan een lucifervlammetje, »dat afscheid neemt? Aan zoo'n gemeente, (de hier bedoelde »is niet gelegen in het district Eindhoven), geen hoeve! Neen, »die hoeve verkocht, en wat ze opbrengt elders besteed, el»ders waar het niet in het water gegooid is.

»Verkoop zoo zelfs tien hoeven, en vertienvoudig uw kracht »om het even waar, mits ge werkelijk kracht uitoefent.» Zoo spreekt iemand van ervaring en onverdachte belangstelling in dingen, die ons allen ter harte gaan. En wanneer de »*N.-H. Tijd*» eenigszins den zelfden toon aanslaat, als zij in een harer nommers van Juni j. 1. op afkeurende wijze een betoog van Ds. van Woudenberg Hamstra, in antwoord op mijn schrijven over art. 2 alinea 3, ter sprake brengende zegt: »Ieder, die ook maar eenigszins bekend is met den toestand in Noord-Brabantsche en Limburgsche dorpen, waar protestantsche gemeenten bestaan, weet »welk kwijnend bestaan deze voortslepen en hoe zij, bijna allen, »achteruit gaan. Kunstmiddelen als de Maatschappij van Wel»stand beoogt, zullen ook in de toekomst niet bij machte zijn, »dit verval tegen te houden», dan lees ik hier tusschen de regels dat der *Tijd* de Maatschappij niet aangenaam is en zij gaarne zien zou dat zij haar arbeid staakte. Hoe zeer ik dus Roldanus' woord behartigd zou willen zien, doet bovenstaand schrijven van »de *Tijd*» mij wenschen dat de Maatschappij voor *ontbinding bewaard blijve, voortga, zich uitbreide.*

Waarschijnlijk zal »de *Tijd* den opgewekten geest, die zich in *Frankrijk, Spanje en Italië* zelfs, ten gunste van het protestantisme openbaart, met meer welgevallen begroeten dan de »*kunstmiddelen*», die Welstand aanwendt, om onze kleine gemeenten in stand te houden.

Ook wij wenschen vurig dat hier *de velden wit worden om*

te oogsten en dat de Maatschappij van Welstand het hare moge toebrengen om die toekomst te verhaasten.

Eer ik eindig, nog een verzoek. Daar het belang van Welstand in deze gemeenten mij alleen deed spreken zal het mij aangenaam zijn, waar ik dwaal, terechtgewezen te worden (*). Tracht ook uw Ringbestuurder of liever nog het Hoofdbestuur er toe te bewegen. althans Dreesman, Carlier Middelkoop en Kr. 1 te beantwoorden. De eer en het belang der Maatschappij gebieden zulks.

In de N. Rotterdamsche Courant van 9 Juni 1880 wordt door J. G. W. Krol (predikant), A. M. Boll (notaris), J. M. Brox (grondeigenaar), Dirk Buijs (landbouwer) o. a. verklaard: »dat zij »het goedkeuren en toelaten van *zulke* materialen als hier ge»bruikt zijn aan de landbouwerswoning van de wed. Buijs, »waardoor de woning in den grond bedorven is, niet kunnen »rijmen met een eerlijk en nauwgezet opzicht.»

In de Kerkelijke Courant, Mei 1882, beweert Dreesman, »dat vele gelden der Maatschappij worden *verspild*» en in het »Vaderland» Juni 1882, wordt het Bestuur van Welstand door Carlier aldus gekarakteriseerd. »*Onwetenheid* en *luchthartigheid* voeren »hierbij den boventoon. Herhaaldelijk is hierover ernstig ge»klaagd, maar zonder resultaat, 't geen zeker niet te verwonder»ren is, omdat de veroordeelden hier rechters waren in hunne »eigen zaak. Zal zij (de Maatschappij) op den duur tot een »zegen worden dan moet het bestuur geheel worden verar»derd en genomen worden uit de handen van geheel onbevoeg»den. 't Is alsof al wat van het hoofdbestuur uitgaat, schuwt »al wat licht zou kunnen verspreiden.»

Waar *zaakkundige, ernstige* mannen dergelijke oordeelvellingen onderteekend in veel gelezen bladen *openlijk* uitspreken, daar hebben de leden eener Maatschappij het recht te verwachten dat bestuurders, zij 't niet om *eigen eer* te redden, dan uit *achting* voor de Maatschappij, die zij *vertegenwoordigen* en wier *goeden naam* zij hebben te *handhaven* dergelijke overtuigingen weerleggen en beschamen; of dat er andere toestanden in het leven treden, waardoor aan *zulk beheer* een *einde* komt.

Bladel, 14 October 1882.

(*) Zoo deed Ds. V. W. Hamstra mij reeds opmerken dat ik verkeerd was ingelicht omtrent het kerkgenootschap, waartoe de heer v. d. Erven behoort.

